

'N'est-ce-pas?'

Door Loek Zonneveld

De voorstelling begint in een hoge versnelling. De acteurs, gestoken in met wasknijpers bij elkaar gehouden vlooiemarktkostumering, gecompleteerd met nepneuzen en malle Hitlersnorretjes, vertellen extatisch over de val van een muur (niet de Berlijnse maar de Klaagmuur) waarna enkele scènes ten beste worden gegeven uit een jong toneelwerk van een in het begin van de vorige eeuw veelbelovend auteur, die zich als dramatist vooral in de kijkers van de grote Europese toneelhuizen speelde omdat het ene na het andere acteerkanon de repetities van diens theaterstukken niet overleefde. Zo, die zin is eruit!

Dat moeten ook de uitvoerenden van hedenavond, Mara van Vlijmen en Vincent Rietveld, met een zekere regelmaat hebben gedacht. Na hun jeremiades aan het begin gaan ze, balancerend op een enorme boekenberg, nog even in de hoogste toneelspelersversnelling verder, waarbij hij ('misschien wel leuk om nog even te vertellen') de motoriek van John Cleese koppelt aan de staccatodictie van Ali B.-in-de-fast-forward-stand, terwijl zij ('tringggg – die zoeken we op') de plaatjes-bij-de-weetjes als het ware uit de boeken sleurt. Daarna wordt het rustiger in De Warme Winkel, het uitvoerend gezelschap dat ik nog niet eerder zag spelen. Hun basis – aldus de programmapolder – is fascinatie voor geschiedenis en liefde voor literatuur. Ik bevind mij onder geestverwanten, dacht ik gerustgesteld. Onderwerp van de avond – de derde in een reeks over schrijvende Oostenrijkers – is Stefan Zweig (1881-1942), wereldburger, mensenMensch, dolende jood en Europa-idealist, die zijn Salzburger kasteeltje omvormde tot Villa Europa, platform voor het permanent discours over de in bruinzwarte mistflarden wegglijdende cultuur van het Avondland – De wereld van gisteren heet de door mij verslonden autobiografie.

Toen Goebbels zijn boeken ging verbranden en de Salzburgers daarbij een handje hielpen, was Zweig al vertrokken, eerst naar Engeland, daarna naar Brazilië, waar hij in 1942 met zijn tweede vrouw zelfmoord pleegde. Had hij niet nog even kunnen wachten, mijmeren Van Vlijmen en Rietveld ergens midden in Villa Europa, dan had Zweig aan zijn tijdgeestantennes kunnen voelen dat Hitler op zijn laatste laarzen naar de Götterdämmerung marcheerde. Het had niet uitgemaakt, overpeinzen ze meteen, want Zweig cum suis waren als de representanten van de cultuur van eergisteren in het wormgat van de nieuwe tijd weggezogen, lost generation – we gaan het binnenkort allemaal herdenken, de jubilerende (zelf)kastijdingen tot de dood erop volgde, van Joseph Roth, Walter Benjamin, Erich Mühsam en Ernst Toller tot Klaus Mann.

Misschien is dat ook wel het complexe zowel als het fraaie van deze merkwaardige voorstelling, die permanente hink-stap-sprong van de hilariteit en dat bijna koppig niet melancholisch willen zijn enerzijds en de stille ontroering van momenten vol schoonheid anderzijds. De zelfdoding van Zweig en de zelfmoord van zijn 27 jaar jongere voormalige secretaresse Lotte Altmann komen twee keer in de voorstelling langs. De eerste keer verteld aan de hand van een foto 'zoals ze gevonden werden', waarbij het herhaalde 'we weten het niet' mij enorm op de lachspieren werkte. De tweede keer wordt de gebeurtenis gereconstrueerd, wat mooi werkt omdat we ondertussen bijna alle details al kennen en precies die paar saillante uit deze mime-versie niet. Net ervoor vertelt de Zweig-figuur over een atelierbezoek bij de beeldhouwer Rodin (scène die letterlijk in De wereld van gisteren voorkomt). 'Admirable', zegt Zweig benauwd. 'N'est-ce-pas',

antwoordt Rodin, om vervolgens te verdwijnen in de cocon van elke grote kunst, 'van elke aardse prestatie', schrijft Zweig: uiterste concentratie. Hier is de toneelspeler voorgoed ontwapend, hij doet een pas terug en houdt zijn asem in om het onzegbare alle adem te laten. Ik hield de mijne in en genoot.

De Warme Winkel speelt Villa Europa nog van 9 t/m 18 april in theater De Paardenkathedraal in Utrecht, 030-2737373 en op 24 april in theater De Nieuwe Vorst in Tilburg, 013-5328532. Meer weten, mail naar info@dewarmewinkel.nl © LOEK ZONNEVELD / De Groene Amsterdammer